

rübünün əsasında qurulur. Bu insanlar: alimlər, sənətlər, rəssamlar, musiqiçilər, mühəndislər və başqalardır.

Ünvanmaddəni məzmunun tərkibinə, həmçinin bacarıqların tərəfindən həll olunan fundamental problemlər də daxil edilir. Qeyd edək ki, real təhsil obyektlərinin və onlar haqqında ümummədəni biliklər ayrı-ayrı siniflərə və fənlərə bölünməyə də bilər. Onlardan bir çoxu təhsilin bütün pillələrində iştirak edə bilər və yaxud az və ya çox formada fənlərdə öz əksini tapar.

Ünvan (ümumi təhsil) və ümumtəlim bacarıq, vərdiş və fəaliyyət növlərinin bir-birindən fərqləndirilməsi lazımdır. Əgər birincisi, daha çox təhsilin ümumifənn məzmununun mövzuna daha çox aiddirsə, məsələn: ümumiləni anlayışlara və kateqoriyalara, ikincisi, tədris prosesinin özünə: şagirdin özünütəşkilinə, planlaşdırmağa, refleksiyağa, özünüqiyamətləndirməyə və digər analoji növlərinə aiddir.

Təhsil kompetensiyalarının təhsilə fərdi-fəaliyyətdə yanaşmanın nəticəsidir, şagirdin şəxsiyyətinə aid olub, müəyyən fərdi təşkil olunmuş kompleks fəaliyyətlər zamanı amala gəlir və belə şəraitlərdə də yoxlanılır. Kompetensiya (latın dilində *competentia*) adama yaxşı məlum olan sahələri, təcrübəni bildirir. Müəyyən bir sahədə kompetentlik, bu sahə haqqında əsaslandırılmış mühakimə yürütməyə, orada effektiv hərəkət etməyə imkan verən biliklərə və qabiliyyətlərə malik olmaqdır.

Ünvan təhsil kompetensiyaları, bütün fəaliyyət sahələrinə aid olmayıb, yalnız əsas təhsil sahələrini və tədris fənlərini əhatə edir. Bu növ kompetensiyalar ümumi təhsilin fənn fəaliyyəti sahələrini əks etdirir və onun məqsədinə kompleks nail olmağa xidmət edir.

Təhsil kompetensiyalarının təhsilin praktik normativ tərkibinə daxil edilməsi bizim təhsil sistemində də mövcud olan bəzi problemləri həll etməyə imkan verir. Təhsil

kompetensiyaları, yalnız şagirdin ayrı-ayrı bilik və bacarıqlarını mənimsəməyi tələb etmir, o həm də şəxsiyyət fəaliyyətli xarakterli müxtəlif kompetentlərin bu və ya digər sahədə kompleks əlaqəsini onun səmərəli tətbiqini tələb edir.

Rəyçi: *prof. A. Adıgözəlov*

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, 2013, № 5.
2. Müəllimlərin XIV qurultayında Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri Mikayıl Cəbbarovun məruzəsi, "Azərbaycan məktəbi" jurnalı, 2014, № 1.
3. Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı. Bakı, 1999.
4. Kərimov F., Əhmədov M., Varimski G., Reyli Ə. İnteraktiv kurikulum: mahiyyəti və nümunələr. Bakı: Adıgözəlov, 2006.
5. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum). Bakı, 2006.

T. Talıbov,

E. Mamedova

Изменение содержания – приоритетная задача Резюме

Изменение содержания – одно из приоритетных задач в новом kurikulumе по математике. Эти изменения должны быть отражены в процессе учёбы.

T. Talibov,

E. Mammadova

Maintenance change is the priority issue Summary

The article is dealt with the maintenance changes on mathematics which is regarded priority issue. They must be taken into account in teaching process.

YENİDƏNHAZIRLANMA TƏHSİLİNİN MODERN-LƏŞDİRİLMƏSİNİN PEDAQOJİ KADRLARIN HAZIRLIĞINA TƏSİRİ

Lalə Qurbanova

Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun Zaqatala filialının əlavə təhsil üzrə direktor müavini

Açar sözlər: Əlavə peşə təhsili, kadrların yenidən hazırlanması, innovasiyalar, integrasiya, idarəetmə, globallaşma, modernləşdirmə.

Ключевые слова: дополнительное профессиональное образование, переподготовка кадров, инновации, интеграция, управление, глобализация, модернизация.

Key words: additional professional education, staff training, innovations, integration, management, globalization, modernization.

Cəmiyyətin və təhsilin inkişafı müasir dövrün peşəkar təhsil sisteminin, həmçinin müəllim kadrlarının hazırlanmasının modernləşdirilməsi ilə müəyyən olunur. Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında "modernləşdirmə" anlayışı-ən yeni, müasir tələb və normalara müvafiq dəyişikliklər kimi izah olunur.

"XXI əsrin əvvəllərində "modernləşdirmə" yeni mənə kəsb edərək sosial-mədəni sahəyə istiqamətlənir. Bu, Azərbaycan üçün yeni tip innovasiya modelidir. O da özündə məzmunca üç əsas faktordan ibarətdir:

- dövlətin aparıcı rolunu möhkəmləndirmək;
- ictimai inkişafın aparıcı istiqamətlərinə resursları mərkəzləşdirmək;
- innovativ iqtisadi formalaşdırmaq, vətəndaş cəmiyyəti institutlarını inkişaf etdirmək və bunları müasir Azərbaycanın modernləşdirilməsinə yönəltmək.

Sosial-mədəni modernləşdirmə vətəndaşların innovasiya xarakterli fəallığının formalaşdırılmasına, kadrların, maliyyə, informasiya resurslarının cəlbə, insanların ömürboyu mədəni, sosial, elmi-texniki, intellektual inkişafa istiqamətləndirən, cəmiyyətin mədəni

birliyi üçün ümummilli prioritetlərə yönəldən normalardır. Bu modernləşdirmə cəmiyyətin tələbatlarına uyğun olaraq və dövlətin real aparıcı qüvvəsinə istinad edərək cəmiyyətin tələbatlarının ödənilməsinə istiqamətlənir".

Yenidən hazırlanma təhsili ilkin baza təhsili proqramları ilə yenidən əldə ediləcək ixtisasın baza təhsili proqramı arasındakı fərqin bir tədris ilinə hesablanmış saatdan çox olmaması şərti ilə müxtəssislərə verilən əlavə təhsildir. Proqramlar arasındakı fərq yenidən hazırlanma təhsili verən müəssisə tərəfindən müəyyən edilir.

Yenidən hazırlanma təhsili aşağıda göstərilən hallara uyğun kadrların hazırlanması tələbatı yaranıqda müvafiq proqramlar əsasında həyata keçirilir.

- Peşə-ixtisas təhsilində yeni ixtisaslar üzrə müxtəssis hazırlığına başlandıqda, bu ixtisaslar üzrə təhsil verənlərin yenidən hazırlanması;

- İlkin kadr hazırlığı kifayət etməyən ixtisaslar üzrə yenidən hazırlanma;

- Müəyyən müddət işləmiş qeyri-ixtisas təhsilli kadrların işlədiyi ixtisas üzrə yenidən hazırlanması;

- Sahənin təşkil və idarə olunması üz-

elmi metodologiyasının gücləndirilməsinə, idrakın ümumi elmi metodlarının istifadə edilməsinə, immitasiya və onun modellərinə, təcrübə metodikalarına, məsələn, sənərinin planlaşdırılmasına istinad etmək zəruridir. Çünki onların tətbiqi seçim, dialekt, məqsədə çatmaq üçün dəyərlərin və resursların uyğunlaşdırılması strategiyasını həyata keçirməyə imkan verir.

Cəmiyyətin inkişafının, dəyərlərin və təhsilin inkişafının məqsəd və qanuna uyğunluq meyllərinə, innovasiya ilə yeniləşmə şəraitində pedaqoji kadrların yenidən hazırlanması sistemində verilən tələblərə, integrasiya, qloballaşma və təhsildə idarəetmənin sosiomədəni prinsiplərinə aşağıdakıları aid etmək olar:

- ardıcılıq prinsipi (pedaqoji kadrların yenidən hazırlanması sisteminin inkişafının təkamülü);
  - mədəniyyət, mədəniyyətə müvafiqlik, insanın və təhsilin dəyəri, təlim fəaliyyəti prinsipi;
  - idarəetmənin sistemli, dəyərli inkişafı;
  - inkişafda nizamlılıq və qeyri-nizamlılıq (inovasiya proseslərin) qarşılıqlı əlaqəsi, qarşılıqlı təsirə nəzər alınması prinsipi;
  - insan fəaliyyətinin bütün növlərində sistemli elmi və konseptual biliklərin rolunun gücləndirilməsi prinsipi;
- Buradan da iki tələb meydana çıxır:
- mədəniyyətlər arası qarşılıqlı təsir və əməkdaşlığın genişləndirilməsi;
  - idarəetmənin elmliyyətin yüksəldilməsi; 1) fəlsəfi səviyyədə; 2) ümumi elmi səviyyədə-ümumi elmi əhəmiyyətli metodların tətbiqi modelləşdirmə; idarəetmədə fənlərarası qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsi; iqtisadi-modelləşdirmə və proqnozlaşdırmanın, iqtisadi-pedaqoji modelləşdirmənin və təhsilin proqnozlaşdırılmasının istifadə edilməsi; 3) konkret elmi səviyyədə-

dəyərli istiqamətləndirici sistem və təlim texnologiyasının sosio mədəni funksiyalarını aktuallaşdıraraq təhsil məzmununun layihələndirilməsi (sənərlər-seçim, dialekt, layihə və b.); 4) idarəolunan personala fərdi yanaşmanın gücləndirilməsi; fasiləsiz təhsil prinsipinin və bu prosesdə subyektin şəxsiyyətyönlümlü inkişafı.

Pedaqoji kadrların yenidən hazırlanmasının idarəolunmasının sisteminin prinsip və qaydalarının reallaşdırılması sosiomün innovasiya inkişafının xarakteristikası ilə bağlıdır. Inovasiya yeniləşmə cəmiyyətin ümumi qanunauyğunluğudur. Şübhəsiz ki, bu öz təsirini təhsildə də büruzə verir.

Pedaqoji kadrların yenidən hazırlanması sistemində təhsilin məzmunu haqqında xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır. Burada tədris planları, proqramları və materialların modernləşdirilməsi zərurəti meydana çıxır.

İxtisasın artırılması sistemi ilə pedaqoji kadrların yenidən hazırlanması arasında fərq olduğuna baxmayaraq, məhz təhsilin məzmunu müasir devrin tələblərinə uyğun, təlimin elmiyyətinə müvafiq əlavə təhsilin müxtəlif proqramlar üzrə hazırlığını bir-birinə yaxındır. Eyni zamanda müdaviqlərin marağını nəzərə alaraq fərdi kursların təşkili də zəruri hesab edilir.

Fasiləsiz pedaqoji təhsil və müəllim hazırlığının beynəlxalq inkişaf tendensiyaları XX əsrin sonlarında və XXI əsrin əvvəllərində inkişaf etmiş qabaqcıl dünya ölkələrinin yenidən hazırlanma təhsilində aşağıdakı inkişaf tendensiyalarını müşahidə edirik:

- pedaqoji təhsil sistemində əmək haqqının artırılması yolu ilə müəllim və tərbiyəçilərin sosial statusunun və həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi;
- məktəbdə, ailədə və pedaqoji təhsil müəssisələrində müəllim sənəti üzrə peşəyönlümlü diqqətin artırılması;

- yenidən hazırlanma üzrə bütün elmi nailiyyətlərin əks etdirən səmərəli təlim proqramlarının işlənilməsi;

- pedaqoji təhsil müəssisələrində tədris edilən pedaqoji-psixoloji fənlərin sayının artması, bu halda seçmə və interaktivlik prinsiplərində daha geniş istifadə edilməsi;

- təlim prosesində innovasiya-kommunikasiya texnologiyalarından, müasir təlim metodlarından və yeni pedaqoji texnologiyalardan istifadə edilməsi;

- pedaqoji təcrübə müddətinin artırılması və bu müddətdə müdaviqlərdə öz sənətinə uyğun praktiki vərdislərin əldə edilməsi üçün müstəqilliyin və fəallığın inkişaf etdirilməsinə diqqətin gücləndirilməsi;

- yeni işə qəbul edilən gənc müəllimlərin peşə fəaliyyətinə himayədarlıq edilməsi;

- müəllimin yenidən hazırlanma təhsilində diqqətin artırılması, bu prosesdə şəxsiyyətyönlümlü təlim üsullarından istifadə edilməsi və yenidən hazırlanma təhsili proqramlarının müəllimlərin ehtiyaclarına, arzu və istəklərinə uyğun olaraq hazırlanması;

- məktəbdə əsaslı yenidən hazırlanma modelinin daha geniş tətbiq edilməsi.

Təcrübə göstərir ki, təqdim etdiyimiz yeni məzmun və texnologiyalar eksperiment rolunu oynadıqdan sonra pedaqoji kadrların yenidən hazırlanmasında müvəffəqiyyətli istifadə oluna bilər.

Yuxarıda deyilənlərdən belə nəticəyə gəlmək olar ki, pedaqoji kadrların yenidən hazırlanmasında təlim prosesinin modernləşdirilməsi pedaqoji peşə səriştəliyinin inkişafına xidmət edən bütün komponentlərinə vəhdətlə yanaşma (vahidlik prinsipi) prinsipi əsasında həyata keçirilməsi mümkündür. Deyilən qanunauyğunluqlar və prinsiplər əsasında qurulan idarəetmə inkişaf etdirici olduğu üçün keyfiyyətin yüksəldilməsi üçün zəmin yaradır.

Rəyçi: prof. M.Həsənov

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Əzizov R. İxtisasartırma təhsili

pedaqoji kadrların ehtiyaclarının təminatçısıdır. Təhsil, 2013.

2. Mehrabov A. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri. Bakı: Mütərcim, 2007, s.452.

3. Hüseynov Ş. Müəllim kadrlarının hazırlığı və onlarla aparılan işin bəzi məsələləri //Azərbaycan məktəbi, 2003, № 2, s.27-30.

4. Əliyev V. Müəllim hazırlığı prosesində peşə keyfiyyətlərinin formalaşdırılması yolları: Ped.e.n.diss. ...Avtorəferatı, Naxçıvan, 2004, s.23.

5. Яковлева Н. Модернизация системы управления педагогических кадров. // Педагогика. 2010. № 10, стр.50.

L.Kurbanova

Влияние модернизации системы переподготовки на подготовку педагогических кадров Резюме

В статье раскрывается сущность управления переподготовки педагогических кадров. Указываются направления и факторы модернизации системы переподготовки педагогических кадров, взаимосвязи инноваций и традиционных методов, предлагаются принципы и требования модернизаций и управления системы переподготовки педагогических кадров в Азербайджане.

L.Gurbanova

The influence of modernizing of education to the reparation of pedagogical cadres Summary

The article is dedicated to the essence of management of pedagogical staff retraining. Modernization directions and factors of teachers retraining system are indicated here. At the same time the author proposes the principles and requirements of modernization pedagogical staff retraining system.